

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.

Παιδαγωγικό Τμήμα

Εκπαιδ. Μηχανολόγων Μηχανικών

2020-21

Καλλιόπη Κουενού
Ντίνα Κουρμούση

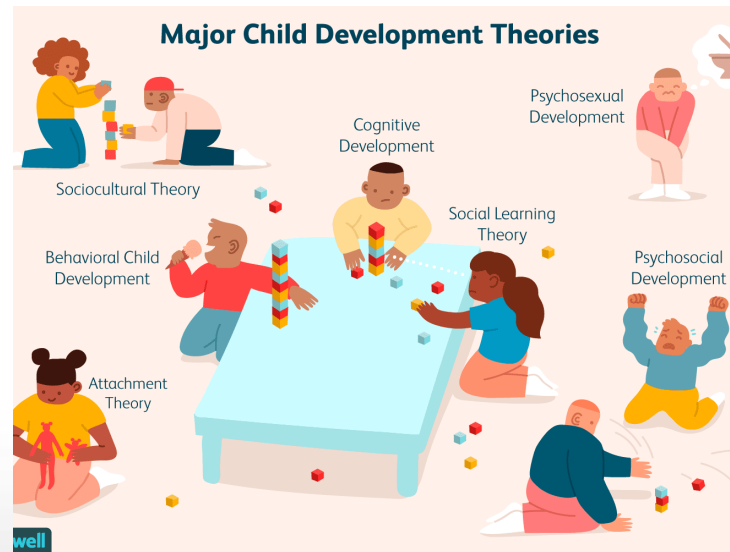
Περιεχόμενα μαθήματος

- Αναπτυξιακή ψυχολογία: Ορισμός, περιεχόμενο και ιστορία.
- Εισαγωγή στην ανθρώπινη ανάπτυξη: Περίοδοι και τομείς.
- Θεωρίες Ανάπτυξης.
- Περιβάλλον και κληρονομικότητα.
- Βρεφική ηλικία.
- Πρώτη παιδική ηλικία (προσχολική).
- Μέση παιδική ηλικία (σχολική).
- Εφηβεία.
- Αναδυόμενη ενηλικιότητα.

Ενότητα 3: ΘΕΩΡΙΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

■

Κυριότερες Θεωρίες

«Μεγάλες» θεωρίες

- Ψυχοδυναμική θεωρία
- Θεωρία μάθησης
- Κονστρουκτιβιστική θεωρία
- Κοινωνικοπολιτισμική θεωρία

Σύγχρονες θεωρίες

- Εξελικτικές θεωρίες
- Θεωρίες επεξεργασίας πληροφοριών
- Θεωρίες συστημάτων
- - Θεωρίες δυναμικών συστημάτων
- - Θεωρίες οικολογικών συστημάτων.

Κριτικές Θεωρίες

«Μεγάλες» Θεωρίες

- Ψυχοδυναμική θεωρία
- Θεωρία μάθησης
- Κονστροκτιβιστική θεωρία
- Κοινωνικοπολιτισμική θεωρία

Κονστροκτιβιστικές Θεωρίες: Γνωστική Προσέγγιση

Θεωρία του Jean Piaget (1896-1980)

Θεωρία του Piaget (1954)

Ο Piaget είναι ο κύριος εκπρόσωπος της γνωστικής προσέγγισης στην ανάπτυξη. Χρησιμοποίησε την κλινική μέθοδο στις μελέτες του με τα εξής στάδια:

- Πρώτο στάδιο είναι η λεπτομερής παρατήρηση των δραστηριοτήτων των παιδιών (και η καταγραφή σε ημερολόγιο των παρατηρήσεων για τα δικά του παιδιά).
- Δεύτερο στάδιο ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή μικρών πειραμάτων.
- Τρίτο στάδιο η συνέντευξη με τα παιδιά με εστίαση στα λάθη και κυρίως στις ερμηνείες των παιδιών.

Θεωρία του Piaget (1954)

- Ο Piaget ονόμασε το γενικό θεωρητικό πλαίσιο του **«γενετική επιστημολογία»** επειδή ενδιαφέρθηκε πρωτίστως για τον τρόπο που αναπτύσσεται η γνώση στους ανθρώπινους οργανισμούς.
- Η βιολογία και η φιλοσοφία, επιστήμες τις οποίες κατείχε, επηρέασαν τη θεωρία του για την παιδική ανάπτυξη.

Θεωρία του Piaget (1954)

- Κεντρική θέση στη θεωρία του έχει η έννοια της **προσαρμογής**. Οι νέες πληροφορίες που παίρνει το άτομο από το περιβάλλον του συναντούν τις ήδη υπάρχουσες, με αποτέλεσμα να παράγεται μια σύγκρουση, την οποία πρέπει το άτομο να εξισορροπήσει, ώστε να προσαρμοστεί.
- Το άτομο διαθέτει τη λειτουργία της **αφομοίωσης και της διαχείρισης** των νέων πληροφοριών.
- Διαθέτει επίσης τη λειτουργία της **συμμόρφωσης** για την τροποποίησή τους, όταν οι παλιές δεν είναι πλέον ικανοποιητικές.
- Οι δύο αυτές λειτουργίες εμφανίζονται ταυτόχρονα και η δυναμική κατάσταση που προκύπτει ονομάζεται **εξισορρόπηση**.

Θεωρία του Piaget (1954)

- Με αυτές τις διεργασίες (**σύγκρουση - αφομοίωση/συμμόρφωση – εξισορρόπηση – προσαρμογή**), ο Piaget περιέγραψε τον τρόπο με τον οποίο το άτομο συγκροτεί τη γνώση του, τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο πραγματοποιείται η γνωστική του ανάπτυξη.
- Σε αντίθεση με άλλες θεωρίες, το άτομο διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη δόμηση της γνώσης του – δεν είναι το αποτέλεσμα του "αθροίσματος" των γονοτυπικών και των περιβαλλοντικών του δεδομένων.

Στάδια ανάπτυξης κατά Piaget

1. Αισθησιο-κινητικό στάδιο ή Στάδιο Αισθητηριο-κινητικής νόησης (0-2)
2. Προενοιολογικό Στάδιο ή Στάδιο προ-λειτουργικής νόησης (2-6)
3. Στάδιο συγκεκριμένης λογικής σκέψης ή Στάδιο συγκεκριμένων νοητικών λειτουργιών (6-12)
4. Στάδιο λογικής σκέψης ή Στάδιο τυπικών νοητικών λειτουργιών (12-19)

Στάδια ανάπτυξης κατά Piaget

Αισθησιο-κινητικό στάδιο (0-2): Βρεφική ηλικία

- Σημαντικό ρόλο παίζουν οι αισθήσεις και η ικανότητα της κίνησης.
- Το παιδί διαφοροποιεί τον εαυτό του από τα αντικείμενα και άλλα πράγματα.
- Κατανοεί πως τα αντικείμενα συνεχίζουν να υπάρχουν, ακόμη και αν χαθούν από το οπτικό του πεδίο.

Στάδια ανάπτυξης κατά Piaget

Προεγνοιολογικό Στάδιο (2-6): Νηπιακή ηλικία

- Σημαντικό ρόλο παίζει η ανάπτυξη της γλώσσας.
- Εμφάνιση ικανότητας συμβολικής σκέψης και ικανότητας εσωτερικών αναπαραστάσεων.
- Το παιδί σκέφτεται με βάση το αντιληπτικά επικρατέστερο, παραβλέποντας ορισμένες παραμέτρους.
- Η σκέψη και η επικοινωνία του χαρακτηρίζονται από εγωκεντρισμό, αφού αντιλαμβάνεται το περιβάλλον και τους άλλους μόνο μέσα από τη δική του οπτική (πείραμα των τριών βουνών).
- Δεν αντιλαμβάνεται τη μονιμότητα χαρακτηριστικών (πείραμα διατήρησης).

Στάδια ανάπτυξης κατά Piaget

Στάδιο Συγκεκριμένης Σκέψης (6-12): Παιδική ηλικία

- Τα παιδιά κατακτούν τη λογική σκέψη.
- Καταργείται η εγωκεντρική σκέψη καθώς τα παιδιά λαμβάνουν υπόψη τους τόσο τους άλλους ανθρώπους, όσο και τις διαφορετικές παραμέτρους (πείραμα διατήρησης).
- Τα παιδιά κατανοούν τους αριθμούς και τις μαθηματικές πράξεις.
- Κατανοούν επίσης τα χαρακτηριστικά των αντικειμένων.
- Κατακτούν την ικανότητα κατάταξης με βάση παράγοντες όπως ύψος, βάρος, κ.λπ., και είναι ικανά για σειροθέτηση.

Στάδια ανάπτυξης κατά Piaget

Στάδιο Λογικής Σκέψης (12- τέλος εφηβείας): Εφηβική ηλικία

- Ολοκληρώνεται η ανάπτυξη της λογικής σκέψης.
- Βελτιώνεται η ικανότητα για κατανόηση και ερμηνεία.
- Κατάκτηση της αφηρημένης σκέψης.
- Τα παιδιά ασχολούνται με αφηρημένα θέματα όπως θέματα του μέλλοντος, ιδεολογίες, θέματα ηθικής, θέματα πειθαρχίας, καθώς και θέματα σωστού και λάθους.

Στάδια ανάπτυξης κατά Piaget

Στάδιο Λογικής Σκέψης (12- τέλος εφηβείας): Εφηβική ηλικία

- Σε αυτή τη φάση τα παιδιά μπορούν να αποδεχθούν πως οι κοινωνικοί κανόνες πρέπει να τηρούνται.
- «Καθώς μεγαλώνουν οι ιδεολογίες τους για την προσωπική ελευθερία και την ατομικότητα σείονται».

Κριτική θεωρίας Piaget

- Αγνοεί σημαντικές κοινωνικές και πολιτισμικές επιρροές.
- Υποτίμηση των νοητικών ικανοτήτων των παιδιών προσχολικής ηλικίας και του δημοτικού σχολείου.
- Παρόλα αυτά η θεωρία άσκησε ισχυρή επιρροή στην εκπαίδευση

Κοινωνικοπολιτισμικές Θεωρίες: Κοινωνικός Εποικοδομητισμός

Θεωρία του Lev Vygotsky (1896-1934)

Θεωρία του Vygotsky (1954)

- Η θεωρία του Vygotsky εντάσσεται στον εποικοδομητισμό (κονστрукτιβισμό), που σημαίνει ότι οι γνώσεις «χτίζονται» προοδευτικά.
- Ο Vygotsky υπήρξε ο θεμελιωτής του κοινωνικού εποικοδομητισμού.
- Ο Vygotsky υποστήριξε ότι το παιδί δομεί με ενεργό τρόπο τη γνώση του.
- Όρισε το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο ως κύριους παράγοντες επίδρασης στη μάθηση.
- *«Γλώσσα και κουλτούρα», λέει, «είναι τα πλαίσια διαμέσου των οποίων η ανθρώπινη εμπειρία επικοινωνεί και κατανοεί την πραγματικότητα».*

Θεωρία του Vygotsky (1954)

Η κοινωνικο-πολιτισμική θεωρία του Vygotsky:

- Υποστηρίζει πως υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ του βιολογικού στοιχείου του ανθρώπου με το κοινωνικο-πολιτισμικό στοιχείο.
- Υποστηρίζει επίσης πως η νοητική ανάπτυξη έχει διαφορετική πορεία σε κάθε άτομο, δηλαδή σε άλλους να γίνεται με αργά βήματα, ενώ σε άλλους με ταχύτερους ρυθμούς.

Θεωρία του Vygotsky (1954)

- Η έννοια της κοινωνικής αλληλεπίδρασης έχει κεντρική σημασία.
- Στην αρχή μιας δραστηριότητας το άτομο που μαθαίνει εξαρτάται από τα περισσότερα έμπειρα άτομα. Με το χρόνο, το άτομο μαθαίνει όλο και περισσότερο και συμμετέχει σε κοινές δράσεις, ακολουθώντας μία διαδικασία καθοδηγούμενης συμμετοχής.
- Ακολουθεί η εσωτερίκευση των αποτελεσμάτων της κοινής δράσης και έτσι αποκτάται η γνώση.
- Δηλαδή, ενώ στη θεωρία του Piaget η αλληλεπίδραση ατόμου και κοινωνικού περιβάλλοντος παίζει επικουρικό ρόλο, στην θεωρία του Vygotsky παίζει τον κυρίαρχο ρόλο. Δεν διευκολύνει απλώς τη μάθηση αλλά τη δημιουργεί.

Θεωρία του Vygotsky (1954)

- Σημαντικότερο διαμεσολαβητικό ρόλο παίζει η γλώσσα, αφού με αυτή το παιδί μαθαίνει να οικοδομεί τη σκέψη του, να κατανοεί τον κόσμο γύρω του και να διαμορφώνει την ίδια του την ταυτότητα.
- Η γλώσσα είναι το σημαντικότερο μέσο αναπαράστασης του κόσμου στη νόηση και, επομένως, η αντίληψη του κόσμου βασίζεται σε αυτή.
- Και αφού η γλώσσα είναι ένας κώδικας κοινωνικά καθορισμένος, είναι φανερό το μέγεθος του κοινωνικού καθορισμού της γνώσης.

Στάδια ανάπτυξης του Vygotsky (1954)

Σε κάθε στιγμή της βιολογικής του ανάπτυξης το άτομο είναι ικανό για διαφορετικά πράγματα:

1.Στάδιο πρωτόγονης, χωρίς έλεγχο αντίδρασης στα ερεθίσματα: Το βρέφος εξαρτάται απόλυτα από το περιβάλλον του.

2.Στάδιο χρήσης εξωτερικών διαμεσολαβητικών σημάτων: Εμφάνιση δυνατότητας επιλογής και ικανότητας μη τυχαίων και παρορμητικών πράξεων. Αρχική κατανόηση των σχέσεων που διέπουν τα αντικείμενα.

Στάδια ανάπτυξης του Vygotsky (1954)

- 3. Στάδιο ικανότητας για ρύθμιση της συμπεριφοράς:** Αρχική μορφή αυτοελέγχου. Επίσης τα παιδιά καταλαβαίνουν πως αυτά που έχουν στο μυαλό τους και τα σήματα του περιβάλλοντος συνδέονται, με τα δεύτερα να χρησιμεύουν για την επίτευξη των πρώτων.
- 4. Στάδιο εσωτερίκευσης της σχέσης σημάτων και νοητικών ενεργειών.** Ικανότητα γνωστικής αυτοδιαχείρισης και αυτοελεγχόμενης συμπεριφοράς. Πλέον, δεν είναι απαραίτητη η παρουσία σήματος για να εκτελεστεί μια δραστηριότητα, μιας και το παιδί είναι πια ικανό να πραγματοποιεί νοητικές πράξεις χωρίς την παρουσία συγκεκριμένων ερεθισμάτων.

Στάδια ανάπτυξης του Vygotsky (1954)

Παρατηρείτε κάποια διαφορά σε σχέση με τα στάδια όπως έχουν παρουσιαστεί από τους προηγούμενους θεωρητικούς που εξετάσαμε;

Στάδια ανάπτυξης του Vygotsky (1954)

- Σαφής ειδοποιός διαφορά με τη θεωρία του Piaget είναι πως τα στάδια δεν είναι σαφώς και ηλικιακά καθορισμένα.
- Τα στάδια, σύμφωνα με τον Vygotsky, καταλαμβάνουν ένα συνεχές στη ζωή του παιδιού, όχι μόνο λόγω της βιολογικής ωρίμανσης αλλά και χάρη στην επισωρευτική λειτουργία των κοινωνικών και πολιτισμικών επιρροών.

Κριτική στη θεωρία του Vygotsky

- Δεν ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το πώς αναπτύσσονται βασικές γνωστικές διεργασίες, όπως η προσοχή και η μνήμη, αλλά και με το πώς εξελίσσονται οι φυσικές γνωστικές ικανότητες του παιδιού.
- Ωστόσο, η συνεισφορά του και η επίδραση των απόψεών του στην αναπτυξιακή ψυχολογία είναι καθοριστικές.

Σύγχρονες Θεωρίες

- Εξελικτικές θεωρίες
- Θεωρίες επεξεργασίας πληροφοριών
- Θεωρίες συστημάτων
- Κριτικές θεωρίες

Εξελικτικές Θεωρίες

Εξελικτικές Θεωρίες

- Εξήγηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς ανάλογα με το πώς συμβάλλει στην επιβίωση των ειδών και διερεύνηση της επίδρασης του εξελικτικού παρελθόντος στην ατομική ανάπτυξη.

Ηθολογική Προσέγγιση του Gessel (1880-1961)

- Η ανθρώπινη εξέλιξη είναι αποτέλεσμα βιολογικής ωρίμανσης.
- Οι οργανισμοί γεννιούνται με βιολογικά προκαθορισμένες συμπεριφορές.
- Εστιάζουν το ενδιαφέρον τους σε έμφυτες ή ενστικτώδεις αντιδράσεις που α) αποτελούν κοινό στοιχείο των εκπροσώπων του είδους και που β) ενδέχεται να καθοδηγούν πολλά άτομα σε παρόμοια εξελικτικά μονοπάτια.
- Ευαίσθητες περίοδοι: εποχές κατά τις οποίες το άτομο είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο σε περιβαλλοντικές επιρροές.

Κριτική Ηθολογικών Προσεγγίσεων

Κριτική:

- Οι προσεγγίσεις είναι δύσκολο να ελεγχθούν.
- Ακόμα και έμφυτες, ισχυρές, γενετικά προκαθορισμένες συμπεριφορές μπορούν να τροποποιηθούν με την εμπειρία.

Παρόλα αυτά:

- Παρέχει πληροφορίες για την ανθρώπινη συμπεριφορά μέσα από παρατηρήσεις που έρχονται από μελέτη παιδιών και εφήβων στα καθημερινά τους περιβάλλοντα.
- Προσφέρει πολύτιμη προσθήκη στις επιστήμες της εξέλιξης/ανάπτυξης δεδομένου ότι παρέχει μία εξελικτική σκοπιά του ζητήματος της ανάπτυξης.

Θεωρίες Επεξεργασίας Πληροφοριών

Θεωρίες Επεξεργασίας Πληροφοριών

- Στόχος των θεωριών είναι ο εντοπισμός των τρόπων με τους οποίους αποθηκεύεται η γνώση των παιδιών.
- Βασική παραδοχή είναι ότι κατά την ανάπτυξή τους τα παιδιά, αναπτύσσουν βελτιωμένες στρατηγικές για να θυμούνται και να οργανώνουν τη γνώση και για να κωδικοποιούν περισσότερες όψεις του όποιου προβλήματος.
- Η σκέψη είναι επεξεργασία πληροφοριών.
- Σημαντικά στοιχεία είναι: α) η πληροφορία που λαμβάνουν τα παιδιά, β) η επεξεργασία που της κάνουν και γ) τα όρια της μνήμης που αφορούν στο πόση από αυτή μπορούν να αναπαραστήσουν και να επεξεργαστούν.

Θεωρίες Επεξεργασίας Πληροφοριών: Siegler (1976)

- Θεωρεί ότι η γνωστική ανάπτυξη του παιδιού χαρακτηρίζεται από την οικειοποίηση όλο και πιο σύνθετων κανόνων για την επίλυση προβλημάτων.
- Υποστηρίζει ότι οι αναπτυξιακές διαφορές συνδέονται στενά με τον τρόπο που τα παιδιά διαφορετικών ηλικιών κωδικοποιούν τα προβλήματα. Αν εκπαιδευθούν, τα μικρότερα παιδιά μπορούν να τα πάνε εξίσου καλά με τα μεγαλύτερα.

Θεωρίες Συστημάτων

Θεωρίες συστημάτων

Αντιλαμβάνονται την ανάπτυξη ως σύνθετα σύνολα που απαρτίζονται από επί μέρους μέρη και διερευνούν πώς τα σύνολα αυτά και τα μέρη τους οργανώνονται, αλληλεπιδρούν και αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου.

Χωρίζονται σε:

- Θεωρία δυναμικών συστημάτων
- Θεωρία οικολογικών συστημάτων

Θεωρία Δυναμικών Συστημάτων

Θεωρία Δυναμικών Συστημάτων

Esther Thelen (1941-2004)

- Η θεωρία δίνει έμφαση στον τρόπο που αναπτύσσονται τα νέα σύνθετα συστήματα συμπεριφοράς, από την αλληλεπίδραση λιγότερο σύνθετων μερών.
- Η θεωρία μελετά τι προκαλεί τα νέα συστήματα συμπεριφορών, αλλά και το πώς αναπτύσσονται, από το στάδιο μιας αρχικής έλλειψης οργάνωσης και αστάθειας, σε λειτουργικά και σταθερά.

Θεωρία Οικολογικών Συστημάτων

Θεωρία Οικολογικών Συστημάτων Urie Bronfenbrenner (1917-2005)

- Βιο-οικολογική θεωρία που δίνει έμφαση στο γεγονός ότι το αναπτυσσόμενο άτομο είναι ενταγμένο σε μία σειρά από περιβαλλοντικά συστήματα τα οποία αλληλεπιδρούν τόσο μεταξύ τους όσο και με το ίδιο το άτομο, με αποτέλεσμα να επηρεάζουν την ανάπτυξή του.
- Τα φυσικά περιβάλλοντα αποτελούν την κύρια πηγή επιρροής των αναπτυσσόμενων ατόμων.

Κριτική Θεωρίας Οικολογικών Συστημάτων

Κριτική:

- Δεν μελετά με ολοκληρωμένο τρόπο την ανθρώπινη ανάπτυξη.
- Παρέχει λίγες πληροφορίες για τους βιολογικούς παράγοντες της ανάπτυξης.
- Δεν περιγράφει τον τρόπο που τα παιδιά και οι έφηβοι επεξεργάζονται τις πληροφορίες του περιβάλλοντος και μαθαίνουν από τις εμπειρίες τους.

Παρόλα αυτά παρέχει μια πλούσια περιγραφή του περιβάλλοντος σε σύγκριση με εκείνη που παρέχουν οι θεωρητικοί της μάθησης.

Κριτικές Θεωρίες

Κριτική Θεωρία Nancy Chodorow (1944-)

- Εξετάζει τη μεροληψία που οφείλεται σε συγκεκριμένο πολιτισμικό υπόβαθρο και ενδέχεται να διέππει τις παραδοσιακές θεωρίες της ανάπτυξης.
- Διερευνά τις σχέσεις ισχύος μεταξύ των ομάδων και την επίδραση που έχουν στην ανάπτυξη, το φύλο, η φυλή, η εθνότητα και η κοινωνικοοικονομική τάξη.
- Παρεμφερής τοποθέτηση με εκείνη του Freud όσον αφορά στα στάδια ανάπτυξης με μια σημαντική διαφορά: Τα αγόρια επιτυγχάνουν την ταύτιση μέσω του αποχωρισμού, ενώ τα κορίτσια μέσω του δεσμού.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας